

Слађана Миловановић

ПРИРУЧНИК

ЗА УЧИТЕЉЕ

уз уџбеник Народна традиција за 1. разред основне
школе – *Ковчежић моје баке*

eduka

Слађана Миловановић

ПРИРУЧНИК ЗА УЧИТЕЉЕ УЗ УЏБЕНИК
НАРОДНА ТРАДИЦИЈА ЗА 1. РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ
КОВЧЕЖИЋ МОЈЕ БАКЕ

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Проф. др Бошко Влаховић

ПРЕДМЕТНИ УРЕДНИК
Љиљана Вдовић

РЕЦЕНЗЕНТИ
Ана Рагојевић
Маријетта Радишић
Марина Кресоја

ЛЕКТОР
Маријана Милошевић

КОМПЈУТЕРСКА ОБРАДА, СЛОГ
Тања Ћосовић

ИЗДАВАЧ
Едука д.о.о. Београд
Ул. Змаја од Ноћаја бр. 10/1
Tel/fax: 011 3287 277, 3286 443, 2629 903
Сајт: www.eduka.rs e-mail: eduka@eduka.rs

ЗА ИЗДАВАЧА
Ненад Влаховић, директор

ШТАМПА
„Цицero” – Београд

Прво издање, Београд, 2011 година
ТИРАЖ: 1000

Садржај

Реч на почетку	5
Концепција уџбеника	7
Оријентациони преглед часова по темама	8
Годишњи план наставних јединица	9
Циљеви и задаци	11
Могуће активности учитеља	12
Средства и материјали за рад	13
Начин остваривања програма	13
Приче из прошлости	15
Радови и празници	18
Крсне славе и зимски празници	24
Игре из бакиног детињства	29
Пролећно биље	50
Ручни радови и одећа у прошлости	52

РЕЧ НА ПОЧЕТКУ

Поштоване колегинице и колеге, учитељице и учитељи,

Овај приручник треба да вам помогне како у коришћењу уџбеника *КОВЧЕЖИЋ МОЈЕ БАКЕ*. Народна традиција за први разред основне школе тако и у реализацији његових садржаја.

На почетку приручника дати су садржаји ове наставне области, преузети из званичног Наставног плана и програма. Ту је и Оријентациони план са прегледом наставних јединица који прате садржаје уџбеника. Природа предмета Народна традиција захтева како креативност тако и бројне активности учитеља.

Већина наставних јединица обрађена је тако да ове потребе учитеља могу, у великој мери, бити задовољене. У приручнику се налазе различите препоруке и идеје за практични, групни и самостални рад ученика.

Верујемо да ће они који се овим приручником буду служили знати да искористе његове идеје и да ће постићи дидактички оптимум у свом раду.

Наглашавамо да приручник није строго обавезан за учитеље.

„Давно су мудрији од нас рекли: Ко изгуби своје обичаје, изгубио је и себе. Мудрост је одлика овог народа. Мудровање, промишљање, намицање, примицање, думање, прочешљавање мисли и духа, делање, трају до данашњих дана. Препознајемо се по говору, оделу, музици, слици и речи. Познајемо се по родбини, послу, посту, даровима и уздарју.

Школа је добила задатак да научи децу народној традицији. Верујемо да смо толико присебни да својој деци пренесемо део културног наслеђа које је нама неприметно дато

аманетом. Време се не мери од наших дана, али од нас зависи да ли ће бити заорава.

Захваљујемо се свим људима нашег краја и околине који су се годинама трудили да забележе, обележе, отпевају, препевају, граде и изграде речју, гласом, вретеном, иглом, алатом, да сачувају од заорава део историје”, рекла је Наташа Дарковић, педагог основне школе у Гучи.

Одломак из текста: *Вече народне традиције*
ауторке Марине Луковић, *Просветни преглед*, 14.10.2010. год.

КОНЦЕПЦИЈА УЏБЕНИКА

КОВЧЕЖИЋ МОЈЕ БАКЕ

Уџбеник *Ковчежић моје баке* Народна традиција за први разред, рађен је у два дела. Први део уџбеника је радни и садржи градиво предвиђено наставним програмом за овај предмет у првом разреду.

Други део уџбеника представља бакин ковчежић у коме се могу наћи разне драгоцености из њене прошлости, а ту су: текстови старих песама, рецепти из њене кухиње, слике старих предмета, бакина ђачка фотографија и друге занимљивости.

На почетку уџбеника бака се обраћа деци и поклања им кључ за отварање ковчежића. Током обраде садржаја деца ће повремено бити у могућности да отварају бакин ковчежић. Из њега ће (извући) изрезати одговарајући текст или слику и залепити на одговарајућој страни уџбеника.

То је само један од начина да допуне представе, појмове и знања која им уџбеник пружа. Ове активности пробудиће код ученика интересовање, радозналост, али и жељу за упознавањем основних елемената наше народне традиције. На појединим местима у уџбенику ученицима је поклоњен простор где ће, у складу са обрађеном лекцијом, сами нешто нацртати и тај простор по својој машти допунити.

Уџбеник је дидактички обликован. Садржаји су логично повезани. Прожети су низом задатака различитног типа и занимљивостима, а све то прате одговарајуће илустрације и слике. Пчелица, водич кроз уџбеник, је ту да ученике заинтересује за рад, да пита, постави задатак или уведе у активност (правимо, сецкамо и лепимо, цртамо и бојимо).

Садржаји уџбеника су употпуњени пригодним стиховима, народним пословицама, загонеткама, питалицама, брзалицама што ће ученике упознати са основним елементима нашег народног језика и књижевности. Водили смо рачуна да текст уџбеника одговара узрасту ученика; да дужина и форма

реченице одговара њиховом узрасту, а речник буде адекватан њиховом искуству. Нови појмови су објашњени у Речнику на крају уџбеника.

Вештина и креативност учитеља, уз помоћ нашег уџбеника, може навести ученике и на неке истраживачке активности. Тако ће стечена знања из наше народне традиције бити квалитетнија и богатија.

ОРИЈЕНТАЦИОНИ ПРЕГЛЕД ЧАСОВА ПО ТЕМАМА

ТЕМА	УКУПАН БРОЈ ЧАСОВА ЗА ТЕМУ	ЧАСОВИ ЗА ОБРАДУ	ЧАСОВИ ЗА УТВРЂИ- ВАЊЕ
Приче из прошлости	4	3	1
Радови и празници	4	3	1
Крсне славе и зимски празници	16	12	4
Пролећно биље	8	7	1
Ручни радови и одећа у прошлости	4	3	1
УКУПНО	36	28	8

ОРИЈЕНТАЦИОНИ – ГОДИШЊИ ПЛАН
НАСТАВНИХ ЈЕДИНИЦА

НАСТАВ- НА ТЕМА	ЧАС	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
Приче из прошлости	1.	Моја бака дивно прича	обрада
	2.	Народ прича – загонетке, пословице, брзалице	обрада
	3.	Народ прича, још и ово – питалице, успаванке	обрада
	4.	Приче из давнина	утврђивање
Радови и празници	5.	Јесењи радови на њиви	обрада
	6.	Берем, берем грожђе	обрада
	7.	Јесења сетва	обрада
	8.	Радови у пољу	утврђивање
Крсне славе и зимски празници	9.	Хлебови	обрада
	10.	Крсне славе	обрада
	11.	Славски колач	обрада
	12.	У гостима	обрада
	13.	Гости у нашој кући	сценски приказ
	14.	Игре из бакиног детињства	обрада
	15.	Бакине приче	обрада
	16.	Нова година	обрада
	17.	Новогодишња свечаност	одељенска приредба
	18.	У ишчекивању Божића	обрада

НАСТАВ- НА ТЕМА	ЧАС	НАСТАВНА ЈЕДИНИЦА	ТИП ЧАСА
Крсне славе и зимски празници	19.	Богојављање	обрада
	20.	Свети Сава	обрада
	21.	Одељенска светосавска свечаност	приредба
	22.	Школа и ђаци некада	обрада
	23.	Дечје народне игре и песме	обрада
	24.	Утврђивање градива	утврђивање
Пролећно биље	25.	Пролећни радови на селу	обрада
	26.	Пролећни празници	обрада
	27.	У сусрет Васкрсу	обрада
	28.	Биљани петак	обрада
	29.	Ђурђевдан	обрада
	30.	Пролећно биље и празници	утврђивање
	31.	Ивандан и Петровдан	обрада
	32.	Жетва	обрада
Ручни радови и одећа у прошлости	33.	Ручни радови	обрада
	34.	Народне ношње	обрада
	35.	Пословице о раду	обрада
	36.	Шта смо научили из народне традиције?	утврђивање

ЦИЉЕВИ И ЗАДАЦИ

Упознавање са играма које су се некада играле, песмама које су се певале, причама које су се некада причале.

Упознавање ученика са разним обичајним радњама које су се одигравале приликом неких важних послова у пољу: жетва, берба кукуруза, берба грожђа.

Упознавање са народним обичајима везаним за празнике (крсне славе, поворке, бадњак, Божић, Богојављање, Свети Сава, Ускрс, Ђурђевдан, Биље и биљобери...)

Упознавање ученика са значајем и традицијом мешења хлеба у нашим крајевима; мешење и украшавање славског колача, мешење божићних хлебова, василица и младенчића.

Упознавање са значајем разноврсног биља почев од веровања у њихове магијске моћи па до рецептуре о лековитости.

Упознавање са ручним радовима наших бака.

Упознавање са народном ношњом, одећом, обућом, фризурама, украсима и накитом из давне прошлости.

ИСХОДИ

Ученици умеју да препознају приче, бајке, песме и легенде из прошлости. Научили су основне елементе дечјег фолклора (игре као и кратке текстуалне форме: пословице, загонетке, питалице, брзалице, успаванке).

Ученици су научили које су то обичајно-обредне радње везане за сезонске послове, као и обичаје и обреде везане за основне и опште празнике (славски колач, гостопримство, Бадње вече, положајник, светосавске приредбе, фарбање ускршњих јаја, ђурђевдански венчићи...).

Савладали су и усвојили декоративне елементе главних фолклорних празника (верских и сезонских).

Стекли су елементарна знања о главним народним мотивима (биљке и хлеб). Ученици умеју да препознају ручне

радове. Препознају народне ношње, нарочито оне које потичу из локалне средине.

Научили су разноврсне старе игре и умеју да их повремено и сами играју.

Ученици умеју да препознају разлику између фолклорног и актуелног окружења.

МОГУЋЕ АКТИВНОСТИ УЧИТЕЉА И УЧЕНИКА

Водити разговоре са старијим особама, прикупљати, бележити и записивати информације о играма и обичајима из њиховог детињства (преношење с колена на колено).

Посетити Народни музеј, етно-село или етно-кућу и тамо се упознати са бројним разноврсним предметима из ближе и даље прошлости.

Прикупљати разноврсне предмете из прошлости (предмете из покућства, делове ношње, ручне радове, накит, украсе и правити одељенску (разредну) збирку.

Формирати етно-кутак у учионици. Укључити и родитеље или баке и деке у ове и друге активности.

Присуствовати на селу, код рођака или пријатеља догађају када се жање пшеница, бере грожђе, прави вино...

Учествовати у конкретним ситуацијама: мешање хлеба, прављење посних јела...

Прављење пригодних предмета, учење народног веза, сликање народних шара са ћилимова и ношњи, описивање.

Резање исечака и слика из новина и часописа и прављење одељенског паноя.

Фарбање ускршњих јаја и прављење изложбе. Одлазак у природу ради упознавања одређеног биља. Плетење ђурђевданских венчића.

Формирање етно-секције и за одређене празнике припремање одељенске приредбе (Нова година, Божић, Свети Сава).

СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛИ ЗА РАД

– папири	– часописи
– боје	– новине
– лепак	– разни текстови и записи
– маказе	– разноврсне тканине и
– слике	украсне траке
– касете	– предмети и материјал
– видео-касете	– из школске кухиње
– књиге	– разноврсне биљке и цвеће
– сликовнице	

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА

Упутство о начину остваривања програма односи се на начин реализације програма ради остваривања циљева и задатака предмета Народна традиција.

Програм предмета Народна традиција у првом разреду обухваћен је наставним планом од 36 часова годишње или једним часом недељно. Подразумева се извесна флексибилност у самом процесу наставе која је условљена динамиком реализације и зависи од разноврсности ситуација учења које осмишљава учитељ, као и интересовањима ученика.

Основни циљеви ове наставе су да се ученицима пружи основна знања о елементима наше традиције и културе, али и да се код њих развија позитиван однос према овом духовном богатству нашег народа. Оперативна разрада циљева и задатака препуштена је учитељима као својеврсни вид слободе у креирању наставног процеса. У реализацији наставног процеса у остваривању предвиђених циљева и задатака, учитељ се може ослонити на бројне организације и удружења од којих ће добити потребну помоћ и информације. У овом процесу, од великог је

значаја амбијентална настава која се може изводити у музеју, етно-селу, етно-кући или на салашу где ће ученици уз бројне активности упознати, али и доживети одређене садржаје. У процес наставе добро је укључити и родитеље, маме и тате, баке и деке који ће пружити помоћ у сакупљању старих предмета и прављењу етно-кутка у школи. Родитељи радо учествују у свим школским манифестацијама, пружајући подршку наставницима, а истовремено стварајући велико задовољство својој деци и себи. Нека од таквих дешавања могу бити акције „Новогодишњи карневал”, „Ускршњи вашар”, „Дан здраве хране” и друге активности.

При остваривању циљева и задатака предмета Народна традиција мора се имати у виду да су активности ученика неодвојиви део наставног процеса.

Кад год је то могуће, у процесу учења, треба ученицима препустити избор различитих активности које су у складу са њиховим интересовањима и могућностима.

Пожељне су активности које омогућавају интеракцију са окружењем које ученику пружа садржаје из области наше културе и традиције.

ЗНАЧАЈНЕ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА МОГУ БИТИ

– **посматрање** – усмерено на запажање предмета и догађаја који су везани за наставне садржаје;

– **описивање** – вербално или ликовно изражавање уочених запажања;

– **практични радови** – прављење различитих предмета везаних за наставне садржаје, у складу са узрастом ученика;

– **сакупљање** – прављење албума, збирки и колекција предмета из наше прошлости;

– **играње** – игра као најважнија ситуација и деци на овом узрасту најпримеренија активност, изузетно је погодна, ненаметљива форма учења.

У реализацији наставних садржаја и остваривања циљева и задатака учитељ може користити различите наставне методе.

Неке од наставних метода могу бити:

- вербално-текстуална метода,
- метода демонстрације,
- самостални рад ученика,
- метода сценске комуникације,
- амбијентално учење,
- радионице,
- метода игре.

Родитељи као потенцијални учесници у реализацији програма, могу бити добровољно ангажовани у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

Избор метода направиће учитељ према сопственој процени о њиховој успешности и датој наставној ситуацији, као и могућностима које пружа школа и окружење.

ПРИЧЕ ИЗ ПРОШЛОСТИ

1. МОЈА БАКА ДИВНО ПРИЧА

Као мотивација за почетак часа може послужити поетски текст „Стара бака” који се налази у удбенику.

Разговор о прочитаном тексту:

- Како изгледа бака која је описана у песми?
- Шта бака воли иако је стара? (песму и шалу)
- Како она забавља децу?
- Како јој деца показују поштовање и љубав?
- Како изгледа твоја бака? О чему разговараш са њом?

Кроз овај удбеник водиће нас једна бака и њени унуци (видите их на слици). Она ће нам причати приче и описивати догађаје у којима је као девојчица учествовала.

Причаће нам о играма и играчкама из њеног детињства, о школи и ђацима из тог далеког времена. Сазнаћемо како се некада славила крсна слава, Божић, Ускрс и други празници. Бака ће нам причати приче које је слушала од своје баке – како су се некада орале њиве, жњела пшеница, каква се одећа некада носила.

По нешто од свега тога налази се у бакином ковчежићу који се налази на крају наше књиге (показати други део уџбеника). Бака нам је поклонила кључ тог ковчежића. Ми ћемо га повремено отворати и из њега узимати слике предмета који нам буду потребни. Лепићемо их у обележеном простору нашег уџбеника. А сада да чујемо о чему је бака причала својим унуцима.

[на фланелограф поставити слику огњишта]

Старија особа, нечија бака или учитељица изговориће текст који се налази у уџбенику. Говор може бити поткрепљен одговарајућом музичком пратњом.

„Ех, децо моја! Лепа су то била времена”
Сећам се много је лепо причала моја бака”

Кратак разговор:

- Шта су некада око огњишта радили чланови породице?
- Шта су деца радила окупљена око ватре?
- О чему се говорило у причама које су причали старији?
- Како замишљаш змаја, вилу, принцезу, дворац?

Нацртај нешто од тога.

- О чему теби прича твоја бака? Замоли је да те научи неку причу па ћеш нам је следећег часа испричати.

У завршном делу часа деца причају песмице и приче које су раније научила.

2. НАРОД ПРИЧА

Овај час се може реализовати уз помоћ ваших старијих ученика који већ добро познају народне умотворине. То могу бити чланови секције које сте раније имали у свом одељењу. Њима се могу придружити и родитељи (баке и деке) ваших првака.

На средини учионице, уз помоћ припремљених гранчица и упаљене батеријске лампе можете импровизовати огњиште. Око „огњишта” седе старији ученици, а поред њих су прваци. Кроз причу, монологе, дијалоге, рецитације, игру и песму, чланови секција (и родитељи) могу приближити деци ову материју. Час треба да буде занимљив, да код деце изазове радозналост и задовољство.

Наратори казују текст којим се најављује изговарање пословица, загонетки, брзалица, питалица. Ученици који седе око „огњишта” изговарају умотворине које су представљене у уџбенику. Избор може бити проширен тако што ће га учитељ допунити новима примерима. Могу се укључити и прваци ако знају неки свој пример. Успаванка се може отпевати лутки која ће представљати бебу. Послужите се успаванком из Бакиног ковчежића.

Час се може завршити такмичењем у изговарању брзалица.

3. и 4. НАРОД ПРИЧА ЈОШ И ОВО

Час може почети разговором:

- Где су се људи некада окупљали у току дугих зимских вечери?
- Шта су око огњишта радили старији људи?
- Које ручне радове су радиле жене?
- Каквим причама су се забављали?
- Како су деца проводила ово време?

Присетите се неких пословица, загонетки, брзалица и питалица које су тада сви радо изговарали. Отпевајте неку успаванку.

Практичан рад: уређивање одељенског паноа; исписивање или лепљење по једног примера за сваки облик научених умотворина (учитељ уз помоћ ученика).

Посетити школску библиотеку, потражити књиге у којима се налазе народне умотворине (понеку прочитати).

Организовати квиз „Бајке, мозгалице, загонетке, пословице – ко зна више, ко ће брже”. Дочарати деци народни говор и локални нагласак.

Пробудите децу креативност и маштовитост.

Народ је рекао:

- *Птица се познаје по песми, а човек по говору.*
- *Ко жели нешто да научи, никад није незапослен.*

Загонетке-скривалице и загонетке-питалице које деца лако памте и радо изговарају:

- Шта се налази између дана и ноћи? (слово И)
- Какав је црнац када изађе из Црвеног мора? (мокар)
- Докле зец трчи у шуму? (До половине па онда трчи из шуме)

РАДОВИ И ПРАЗНИЦИ

5. ЈЕСЕЊИ РАДОВИ НА ЊИВИ

Садржај ове наставне јединице учитељи из сеоских средина најбоље и најочигледније ће реализовати изласком на њиву или присуством берби кукуруза. Учитељи из градских школа то могу учинити у свом етно-кутку.

За ову прилику етно-кутак треба да буде употпуњен аранжманима од јесењих плодова, клиповима кукуруза,

струковима шаше, бундевама, разнобојним јесењим лишћем, цвећем, сувом травом итд., а на паноу великом сликом јесени.

Као мотивација може послужити текст „Кукурузна грозница”, Добрице Ерића који се налази у уџбенику.

Ученици исказују своја запажања:

- По чему знамо да је јесен ушетала у њиве и винограде?
- Какве је боје лишће?
- Шта раде људи на њиви?
- Како шушти осушена шаша? Дотакните струк шаше.
- Како се прави сноп шаше? (показати срп)
- Чиме се везује сноп шаше? (уже се прави од траве)
- Како се комиша кукуруз? (показати)
- Какве је боје узрели кукуруз? Окруните корен кукуруза
- Шта добијате кад окруните корен кукуруза?
- Како се добија кукурузно брашно?
- Шта се све може направити од кукурузног брашна?
- Шта је још осим кукуруза на њиви?
- Какве је боје дулек (бундева, тиква, лудаја)?
- Како се све дулек користи у исхрани?

Практични рад:

Једна група ученика може у школској кухињи, уз помоћ куvariце, да кува качамак и пече дулек.

Из друге групе девојчице могу да праве лутке од корена кукуруза. Дечаци ће, уз помоћ упутства из Бакиног ковчежића, правити виолину од кукурузовине.

Ако се у овај час укључе и родитељи, могу од куће донети проју, куван кукуруз, пите од бундеве.

На крају часа се, уз свирање виолина од кукурузовине, могу сви заједно послужити.

Шта значе народне изреке?

- *Здравље на усџа улази.*
- *Колико џи земљи, џолико она џеби.*

6. БЕРЕМ, БЕРЕМ ГРОЖЋЕ

Ако се деца изводе на јесењи излет (ради посматрања њиве и бербе кукуруза), онда свакако треба проћи и поред винограда. Добро је овај час реализовати негде на салашу или у етно-кући где деца могу видети како изгледају бурад, каце, бачве, велики муљач за муљање грожђа. Најбоље је да неко од старијих покаже како се муљањем грожђа добија слатко вино – шира.

Етно-кутак треба употпунити окићеним корпама грожђа, листовима винове лозе, а на пануу сликом бербе грожђа.

Мотивацију подстаћи читањем текста из уџбеника „Берем, берем грожђе”.

Питања за разговор:

- Зашто је јесен најслађа кад почне берба грожђа?
- Чиме су девојке некада китиле корпе, бурад, каце?
- Зашто су оне то чиниле? (Берба грожђа је свечаност.)
- На каквим колима су људи некада вукли у виноград корпе, бурад и каце? (на запрежним колима)
- Како то чине данас? (трактором и приколицом)
- Како се берачи веселе док беру грожђе? (певају и шале се)

Ако си некада доживео/ла бербу грожђа, испричај нам како је то било.

- Како се од грожђа прави слатко вино?

Ево шта о томе каже песник Добрица Ерић у песми „Вести из винограда”. (прочитати песму)

- У којим се приликама најчешће пије вино? (славе, свадбе, весеља...)
- У завршном делу часа – игра „Берем, берем грожђе”.

ВЕСТИ ИЗ ВИНОГРАДА

Добрица Ерић

Деда Дача
командант муљача
риба каце и буриће глача
и позива
и старе и младе
да дођу што пре у винограде
да понесу
котарице лаке
оштре бритве и здраве стомаке.

Већ три дана
јавља деда Дача
пљушти вино из мојих муљача
И ако се
овако настави
још три дана
или мало дуже
слатко вино има да поплави
све шорове око реке Груже

БЕРБА

Живојин Карић

Зрело грожђе стигло,
па се село дигло,
да обере род
слатки винов плод.
Иј, хеј, хај, слатка грожђа дај.

Сад дечица жмире,
биће доста шире,

свако младо биће
воли слатко пиће.
Иј, хеј, хај, слатке шире дај.

Стигло грозђе зрело,
весело је село,
весело и град
бруји виноград.
Иј, хеј, хај, слатка грозђа дај.

7. ЈЕСЕЊА СЕТВА

Као мотивација може вам послужити песма „Јесен” коју ћете деци отпевати.

Кроз сеоце моје мало
хладан ветрић пири,
на гранама сочно воће
њише се и мири.

Ластавице већ се купе
да полете југу,
уче младе да не клону
на том путу дугу.

А на другој ено страни
вредни ратар оре
да озимо сеје жито
поч'о је од зоре.

Питања за краћи разговор:

- Какве су њиве и поља када људи оберу и однесу јесење плодове?
- Шта на њиви мора да се уради пре јесење сетве?
- Шта се сеје у јесен на њиви?

Прочитати текстове из уџбеника „Јесења сетва” и „Пред почетак орања”.

Разговор о тексту и сликама:

- Чиме су људи некада орали њиве?
- Ко је вукао плуг и рало?
- Како је мали Славко помагао деди?
- Зашто се деда прекрстио, а Славко прочитао Оченаш? (Некада су људи на тај начин започињали сваки посао.)
- Колико је некада у породици био значајан почетак орања и почетак сетве?
- Зашто је сетва била свечаност за укућане?
- Како је домаћица обележавала ту свечаност?
- Зашто народна пословица каже: *У рајшара црне руке, а бела пољача?*
- Чиме се данас ору њиве?
- Како се данас сеје пшеница?
- Који од ова два начина је лакши?

Ако си присуствовао/ла неком од ових догађаја – испричај пред одељењем.

8. РАДОВИ У ПОЉУ

Кроз разговор са ученицима поновити и утврдити **градиво** из претходне области.

- Шта све људи раде у јесен на њиви?
- Опиши бербу кукуруза.
- Шта се све прави од кукурузног брашна?
- Шта се може направити од дулека – бундеве?
- Шта значи изрека: *Здравље на уста улази?*
- Како се некада у виноградима брало грозђе?
- У којим прилика одрасли најчешће пију вино?
- Чиме су људи некада орали њиве?
- Како се у кући славио почетак сетве?
- Чиме се данас ору њиве и сеје пшеница?
- Који од ова два начина је бржи и лакши?

Други део часа можете посветити састављању приче по сликама које се налазе у Бакином ковчежићу:

Од орача до хлеба и колача.

Као мотивација може вам послужити текст Добрице Ерића „Како се рађа хлеб” из збирке „Лађе у пољу”, стр. 146. Ученици ће посматрати слике и одговарајући на ваша питања полако састављати причу. Важно је да схвате редослед радњи: орање, дрљање, сетва, поново дрљање да би се зрна покрила земљом, жетва, вршидба, млевање пшенице у млину да би се добило брашно, мешање хлеба и печење у фуруни и на крају – хлеб је на столу.

Разговором навести ученике на закључак да је пут хлеба од њиве до трпезе дуг и напоран.

Народ каже: *Не ваља се хлеб бацајти и мрве по пољу тазијти.*

КРСНЕ СЛАВЕ И ЗИМСКИ ПРАЗНИЦИ

9. ХЛЕБОВИ

Ову наставну јединицу треба повезати са претходном, као логични наставак. По могућству повезати је са Даном здраве хране (16. октобар) када се деци може говорити о хлебу као здравој и неопходној намирници у људској исхрани.

У етно-кутку треба да се нађу одговарајући предмети: сито, наћве, црепуља, софра, треножне столице, земљане посуде, лонци, тестије...

Уколико сте у могућности, сито, брашно и наћве можете однети у школску кухињу где ће деца, уз помоћ куvariце, просејати брашно и замесити хлеб. Деца воле да се играју тестом па ово за њих може бити својеврстан доживљај.

Мотивација им може бити песма коју ће певати или слушати.

ПЕКАР

Руке моје брашно сеју.
капица на глави;
месим тесто тако вешто
као пекар прави.

Пећ се жари, у њу ставим
хлебиће по реду,
кора глатка, биће слатка
кад је хладну једу.

Хлеб је готов, сви га једу,
и стари и млади;
Биће хлеба увек доста,
неће бити глади.

У међувремену, са ученицима се може разговарати о томе каква је разлика између хлеба, погаче и лепиње и у којим се приликама ови хлебови месе. Такође, могу се поменути божићни хлебови који се месе само за божићне празнике.

Објаснити да су наше баке некада хлеб пекле у црепуљи под вршником, обично у жару кућног огњишта или у фуруни која је зидана негде у дворишту.

Поступак:

У фуруни се помоћу сламе, суве шаше или снопом грања наложи ватра. Фуруна треба да буде добро угрејана. Тада се по њој жарачем равномерно распореди жар. На жар се стави метални саџак, а на саџак плехови са хлебом. Тада се фуруна добро затвори. После сат времена из ње се изваде плехови са добро печеним, руменим, мирисним хлебом.

Песник Добрица Ерић каже: „Овакав хлеб ми после слатко једемо, намазан кајмаком, пекмезом или медом, да нам све пуца за ушима.” Свој хлеб деца ће испећи у шпорету школске кухиње.

На крају нека се сви заједно послуже хлебом који су заједно и умесили и испекли.
Из Бакиног ковчежића нека изрежу слике старог посуђа и залепе у обележеном простору уџбеника.

10. КРСНЕ СЛАВЕ

Тражити од ученика да опишу своју породицу, обичаје и празнике. Именовати празнике који се у породици обележавају, а посебно именовати крсне славе. Говорити о обавезама чланова породице тог празничног дана.

Овај садржај реализовати кроз појединачно изношење личних искустава ученика.

- Коју крсну славу слави твоја породица?
- Како се припрема кућа за овај велики празник?
- Како ти помажеш у припремама крсне славе?
- Зашто неколико дана раније у кућу долази свештеник?
- Шта се припрема за свечани ручак?
- Шта се обавезно ставља на славски сто – која су обележја крсне славе?
- Шта је икона, а шта кандило?
- Када се пали кандило и славска свећа и ко то чини?
- Која се молитва чита када се упали свећа?

- Како чланови породице, који су тада на окупу, једни другима честитају славу?
 - Ко вам долази у госте? Којим речима их дочекујете?
 - Чијем се доласку највише радујеш? Због чега?
 - Зашто деца кажу: Увек је лепо кад смо сви на окупу?
 - Како се трудиш да угостиш твоје мале рођаке или вршњаке који ти долазе у госте?
- У завршном делу часа драматизујте дочек гостију.

Истраживачки задатак:

Код куће замоли маму, баку или неку другу старију особу да ти исприча све о славском колачу.

11. СЛАВСКИ КОЛАЧ

Садржај ове наставне јединице пожељно је такође реализовати у школској кухињи. Позовите као госта одељења нечију баку која деци може испричати и показати како она меси славски колач. То може бити и нека од жена из ваше месне заједнице или из удружења жена, ако у вашем месту постоји.

Важно је да деца схвате да су славски колач, свећа и жито главни симболи славе. Мешење славског колача је за домаћицу посебно свечан тренутак. Колач се меси освећеном водицом коју свештеник освети два-три дана раније.

Прочитати ученицима текст „Славски” колач из уџбеника.

- Шта је свештенику потребно да би испред славске иконе осветио водицу? (тамјан и босиљак)
- Шта све мајка или бака припреми пре него што почне да меси колач?
- Зашто се она тада прекрсти и помоли богу и крсној слави? (Моли се за здравље својих укућана.)
- Како се шара славски колач?
- Шта значе утиснута слова? (Показати деци како изгледа поскур.)
- Када се и где реже славски колач? Ко то чини?

У школској кухињи замесите тесто за колач (припремите брашно, квасац, воду...).

Кад тесто нарасте, поделите децу у две групе: прва ће месити колач, а друга од теста правити украсе (лозице, листиће, гранчице...) Кад прва група умеси колач и стави га у посуду за печење, друга ће његову површину украсити својим мајсторијама. Неко ће у колач утиснути слова, а неко ће га заштити гранчицом босиљка. Важно је да сви ученици уживају, свако у свом задатку.

Кад се колач испече, сви ће се задовољно њиме послужити.

12. У ГОСТИМА

Долазак гостију или одлазак у госте за децу представља радостан догађај.

О томе како се некада одлазило у госте може да исприча учитељица или бака неког ученика. Прочитати текст у уџбенику.

- Путовало се из удаљених места.
- Није било аутомобила већ су гости путовали пешице, запрежним колима које су вукли коњи.
- Долазиле су тетке и тече, ујаци и ујне, баке и деке...
- Деца су од гостију добијала коцку шећера, јабуку, дуњу или умешен колач. Ако се славило зими, онда би нека бака или тетка деци донела вунену капу, шал или рукавице.
- Блиски гости често су остајали да преноће јер су се тешко могли вратити истог дана.

Питања за разговор ученицима:

- Који рођаци вама долазе у госте?
- Како ваши родитељи дочекују госте?
- Како изгледа поздрављање испед кућних врата? (Добар дан! Срећна слава! Хвала! Добро дошли! Изволите!)
- Којим редом гости седају за сто?

- Чиме се гости прво послуже? (житом и вином)
- Ко је почасни гост и које је његово место за столом?
- Шта ради домаћин? (Никада не седа, већ стојећи двори славу.)
- Како се наздравља за време ручка?
- О чему треба водити рачуна за столом?
- Шта је непристојно понашање у гостима? Наведи примере.

Поделити ученике у две групе.

Прва група драматизује дочек гостију и поздрављање испред врата.

Друга група драматизује наздрављање и здравице за столом.

Завршни део часа – Нацртај онога коме радо одлазиш у госте.

Народ је рекао:

Тешко кући у коју јосићи не улазе, а још теже оној из које јосићи не излазе.

13. ГОСТИ У НАШОЈ КУЋИ

Сценски приказ

ИГРЕ ИЗ БАКИНОГ ДЕТИЊСТВА

Игра је одувек била саставни део детињства. Кроз игру деца расту и развијају се. Играјући се боље мисле, уче и памте. Бројне су игре које потичу из давнина. Ми смо их наследили од наших предака.

Реализацију овог часа треба припремити десетак дана раније. Деци треба дати задатак да се код својих дека и бака

распитају о играма из њиховог детињства. Игре које су научили треба да покажу на часу.

Деца су некада радо играла жмурке. Када се преброје, игра почиње.

- Које разбрајалице знате?
- Да чујемо неке од њих!

Покажите ученицима неку игру из прошлости: *школице, ласће, проласће, јелечкиње, барјачкиње, ђаун, ђошћо, секо, млеко* или неку другу игру коју знате.

Чобани су некада напасали стада на ливадама и пашњацима. Они су имали своје игре којима су испуњавали време. Познате чобанске игре су: *клис, ђошћ, нагвелаћење, вук и јаћње, царе, царе, ђосђодаре, колико је сајћи* и др. Све набројане игре можете играти у школском дворишту, на излету или настави у природи.

Игра: МАЦА И МАЧЕ

Игра се у колу. Једно дете је у колу и то је маче, а друго је изван кола и то је маца. Маца мауче, а једно дете из кола је пита: „Шта тражиш, мацо?” Она одговори: „Тражим своје маче” – „А какво је?” „Бело и шарено, ’дибом’ покривено”, каже маца. Онда сва деца пруже једну ногу и питају: „Је ли ово?” – „Није”, одговара она. После тога дете које је у колу пружи ногу и пита „Је ли ово?” „Јесте” одговори она; тада се сва деца растрче и беже, а маца и маче их хватају. Кад ухвате два играча, они су у следећој игри маца и маче.

(Ј. Миодраговић, *Народна ђедађија у Срба*, Београд, 1914, стр. 238)

15. БАКИНЕ ПРИЧЕ

Некада деца нису имала играчке као данас. Сама су их правила и њима се играла.

Кад су ваше баке биле девојчице, правиле су лутке од крпица. Деке су правиле лопте крпењаче, лукове и стреле, свирале од зове. Правили су још пуцаљку од зове, прскалицу, пиштаљку од врбе, чигру од калема, ветрењачу или авион од папира. Деца могу уз помоћ старијих да направе неку од ових играчака и готову донесу у школу.

За овај час деца треба да донесу одговарајући материјал за прављење одређене играчке. О томе се треба договорити на претходном часу.

Упутство за прављење лутке:

- На дрвену варјачу стави две пластичне штипаљке које ће бити луткине руке.
- Од разнобојних крпица направи јој одећу.
- На глави (широки, спљоштени део варјаче) нацртај очи, нос и уста.
- Косу направи од вуне и залепи.

Направите изложбу свих лутака у одељењу.
Девојчице су се играле као да су оне својим луткама кобајаги маме.

Док деца праве лутке можете певати песму „Редуше”.

РЕДУШЕ

Редуше смо мале ми,
окретне и вредне.
Код нас нема верујте
ленштине ни једне.

Ми за наше луткице,
као добре маме,
и најтеже послове
обављамо саме.

Сад им ево перемо
рубље и одела,
да им буде одећа
чиста, снежна, бела.

Упутство за прављење крпењаче дато је у уџбенику на страни 20.

Пожељно је да учитељ мотивише ученике који ће, уз машту и добре идеје, направити играчке од јесењих плодова: виолину од кукурузовине, лутку од корена кукуруза, животиње од плодова кестена, кромпира, главице купуса, бундеве, шаргарепе...

На тај начин показати ученицима да се може уживати играјући се играчкама које су сами направили, а да притом не треба размишљати колико су оне штетне по здравље и колико коштају.

По могућству у ове активности укључити родитеље (маме и баке...).

Од оваквих играчака направити изложбу (можда продајну) или јесењи вашар.

Некада су наше баке правиле играчке од материјала које су налазиле у природи. Маштом и креацијом су правиле шта су пожелеле.

ЛУТКИН НАМЕШТАЈ

Десанка Максимовић

Ана, кад хоћеш да купиш
за своју лутку посуђе
намештај за собу и кујну
и друге потребне ствари,
не иди у дућан скупи.
У шуму уђи бујну
коју имаш крај куће.
Празне кућице пужа
нека им буду зделе,
а борове шишарке
прогласи за свећњаке.
Набери затим крупних
дванаест листова округлих,
то нека буду тањире,
и дванаест чашица жира,
да из њих лутани пију
кад лутки дођу у госте
на кафу и ракију.
Зелена маховина
нека буде простирка.
Нађи негде у шуми
Борових иглица сувих
и сасвим, сасвим дугих,
да лутка њима плете
хаљину за своје дете.

16. НОВА ГОДИНА

Разговори о припремању новогодишњег славља почињу још у породици. Деца су у великој мери укључена у ове послове.

У реализацији ових садржаја учитељу могу помоћи искуства ученика.

- Када почиње Нова година?
- Како се у твојој кући прославља Нова година?
- Како ти помажеш у припреми дочека?
- Ко кити јелку? Ко припрема украсе?
- Које су твоје новогодишње жеље?
- Ко доноси деци пакетиће?
- Којим речима честитамо једни другима празник?
- На који начин честитамо празник рођацима и пријатељима који живе у другом граду или селу?

Направите од колаж-папира, лепка и боја новогодишњу честитку.

Украсите учионицу разнобојним балонима и тракама.

Окитите одељенску јелку. Направите новогодишње маске и капе. Од песмица и рецитација сачините одељенску приредбу.

У свим овим активностима деца ће максимално уживати.

НОВОЈ ГОДИНИ

Годиница стара прође као сан,
А Нова нам дође као лепи дан.
Дође с белим снегом, радујмо се сви,
Доноси нам срећу, весели смо ми.

Годиници Новој певамо у глас,
Бруји песма наша, радује све нас.
Годиница Нова говори нам сад,
Весел'мо се сложено, био стар ил' млад!

17. НОВОГОДИШЊА СВЕЧАНОСТ

Одељењска приредба

18. У ИШЧЕКИВАЊУ БОЖИЋА

Реализацију садржаја везаних за божићне празнике треба припремати поступно. Деца, па и родитељи треба да почну са уређивањем божићног кутка у учионици. Ту треба да се нађе храстова гранчица, мало сламе, ораси, лешници, поклони и честитке које су деца сама направила.

У породици се велика пажња посвећује припреми и прослави Божића. То је породични празник па га деца доживљавају са пуно радости.

Треба водити рачуна о њиховим искуствима.

- Који празници претходе Божићу?
 - Како се у твојој породици обележавају: Детинци, Материце и Оци?
 - Испричај нам причу о Божићу која се налази у твом уџбенику.
 - Како се у твојој кући слави Бадњи дан?
 - Ко ће обезбедити Бадњак?
 - Како помажеш мами или баки док месе божићне хлебове?
 - Како прослављате Бадње вече?
 - Каква је храна на Бадњој вечери?
 - Које речи изговара онај који цара ватру?
 - Ко на Божић, рано ујутру посећује породицу?
 - Шта ради положајник? Чиме га дарује домаћица?
 - Које речи изговараш на Божић ујутру, док се причешћујеш вином и дреном?
 - Шта је чесница? Шта се све ставља у чесницу?
 - Каква је храна на божићној трпези?
 - Којим се речима поздрављамо на Божић?
- У завршном делу часа – драматизација божићних обичаја.

Како се крајем децембра завршава полугодиште, учитељи могу у одељенску приредбу за родитеље поставити мале сценске форме о Божићу.

БОЖИЋ

(Сцена може бити уређена у етно-кутку или по машти деце и учитеља). Драматизоване стихове Ј. Ј. Змаја изводи група ученика.

1. ученик: Снежнооки месец трепери на брегу
Ноћ мирна и чиста.
 2. ученик: Јануарска гора у дебелом снегу
Као сребро блиста;
 3. ученик: А заспала села сањају и ћуте,
И тишина крије завејане путе.
 4. ученик: Ни поток не хучи, ни ветар не пири,
Ни вук не завија;
 5. ученик: Чак ни шаљив зека из жбуна не вири,
 6. ученик: Па ни тета лија
на ђубасте коке ноћас пошла није...
 7. ученик: К'о да срце земљи престало да бије!
- ***
1. ученик: Ал' гле, неко иде! Дете неко снежно
са брега силази!
 2. ученик: Ка' мирис лако, као светлост нежно,
Као да не гази!
 3. ученик: А озго с висина, из божијег гнезда,
Бруји страсна песма са румених звезда.
 4. ученик: Прво га је мали опазио зека,
 5. ученик: Затим са свих страна
Растао је шумор као звучна река
 6. ученик: А сребро са грана
Прокапа у гори и тишина бела
Препуче кад звона грунуше из села.
- Сви (весело): Све скочи у жару светлог откровења,

Свет заблиста рујно!
 7. ученик: А детенце божје, извор утешења,
 Тихо и нечујно
 Корача по снегу к'о анђели плави,
 А румен му венац трепери на глави.
 Сви (весело): О, то Он долази, Он, наше окриље!
 Божић иде мали!
 Иде Божје око благо к'о босиле
 Да радост запали,

1. ученик: И у руци носи киту сува злата
 да срећом и миром позлати нам врата.
 Сви (весело): Божић! Божић! грми из горе, са брега,
 Са њива и река.
 2. ученик: Божић, Божић! кличе са дебелог снега
 Промрзнути зека.
 3. ученик: Па и вук и лија, месец и село,
 Цела васиона ноћас пева врело
 Песму зимску, песму сувог злата:

Сви: Божић, Божић бата!
 Божић, Божић бата!
 (Сви се радују и певају):
 Иде Божић брегом,
 покрио се снегом.
 Божић, Божић бата
 носи киту злата
 да позлати врата или
 Божић, Божић благи дан
 Благог Христа рођендан,
 Божић, Божић благи дан
 Сав светлошћу обасјан.

19. БОГОЈАВЉАЊЕ

Богојављање је један од великих празника јер је тога дана на реци Јордану крштен Исус Христос. Кум Исуса Христа био је Свети Јован Крститељ, који се у нашем народу слави два дана после Богојављања.

Реализацију ове наставне јединице у великој мери може помоћи и вероучитељ.

Прочитати текст из уџбеника па са ученицима водити разговор:

- Зашто се у нашем народу слави Богојављање?
- На којој реци је крштен Исус Христ?
- Ко је био кум Исуса Христа?
- Шта се на Богојављање догађа у нашим црквама?
- Шта се ставља у богојављенску водицу?
- Када маме и баке прскају кућу богојављенском водицом?
- Шта на Богојављање раде младићи на реци?
- Којим речима се људи поздрављају тога дана?

У завршном делу часа можете ученицима прочитати песму: „Крстић”, Милутина Мијаиловића из збирке „Небески јахач”.

КРСТИЋ

Ваља се да ти бака
око врата стави крстић:
да те чува кад из мрака
вирне неки трећи прстић.

Он те чува од урока,
ружних снова, несанице,
туђе руке и зла ока
и ђавоље трепавице.

Од крстића ђаво бежи
преко седам гора, вода,

тек у осмој закачи се
за пропелер неког брода.

И не бој се никад мрака,
ни поноћног глувог сата,
уз тебе је твоја бака
и њен крстић око врата.

20. СВЕТИ САВА

Ученици треба да сазнају да је Свети Сава био владарски син који се замонашио, да је био први српски учитељ и просветитељ; да је подизао школе, болнице и манастире и подучавао народ разним пословима и занатима.

Учитељу за овај час може послужити текст из уџбеника, али и други пригодни текстови које ће сам пронаћи.

Важно је да ученици схвате зашто је Свети Сава школска слава.

У припремање одељенске светосавске свечаности укључити све ученике. Поделити краће прозне и поетске текстове које ће ученици научити. Цела свечаност треба да има поруку: да учимо, да радимо, да будемо вредни и добри људи као што нам је Свети Сава показао сопственим примером.

За ову свечаност етно-кутак или етно-учионица треба да се обогати већим бројем експоната (разбој за ткање, гребени, преслица, карлице, чабрице, колевка, ибрик за вино, заструг, земљани лонци, крчази, ћилими, народне ношње и други предмети из прошлости).

Светосавска свечаност припрема се и на нивоу целе школе где се обавезно реже славски колач. У част Светог Саве старији ученици припремају драмску представу којом дочаравају живот и дело просветитеља. Школски хор обавезно пева светосавску химну, а фолклор својим кореографијама увеличава славску атмосферу.

22. ШКОЛА И ЋАЦИ НЕКАДА

Садашње генерације ученика, које уче у савремено опремљеним учионицама, тешко могу да схвате како су изгледале школе и учионице у далекој прошлости.

Пожељно је да на овом часу ученицима буде гост што старија особа, бака или дека, који ће својом причом дочарати деци време када је био ђак основац. Учитељ ће заједно са децом, унапред припремити питања, која ће они радо госту постављати, а на која ће он сликовито одговарати.

- Какве су биле школе у прошлости?
- Како су изгледале учионице? (подови, прозори)
- Чиме су се учионице загревале кад је било хладно? (У многим местима се и данас тако загревају)
- Какве су биле школске клупе (скамије), табле и сл.?
- Какве су биле ђачке торбе, књиге, ђачке књижице?
- Како су се ђаци облачили?
- Да ли су волели своје учитеље?
- Како су у школу долазила деца из удаљених места?
- Какво је било другарство међу ђацима некада?

По могућству прикупити што већи број предмета који су се тада у школи користили (ткане ђачке торбе, књиге, стари дневници, ђачке књижице, ђачке слике из тих дана и друге ствари).

Добро је ученике повести у музеј или етно-село, ако постоји у близини школе. Уз разговор са кустосом и посматрањем адекватних предмета деца ће најлакше схватити какве су биле школе и ђаци некада.

ОД УЧИОНИЦЕ – МУЗЕЈ

Стара учионица на Златибору – *Сиројно* постоји три године.

Експонати у *Старој учионици*, непознати садашњим генерацијама ученика, дочаравају учионицу из прве половине 20. века. Ту су, између осталог, старе ђачке клупе (скамије), пећ на дрва, табла, дрвена рачунаљка, глобус, катедра, мапе, ормар са старим дневницима и ткане торбе шаренице у којима су ђаци-пешаци носили књиге и храну.

Ова поставка ће бити обогаћена старим фотографијама ученика и учитеља, матичним књигама, школским одликовањима и разним другим документима...

Цитат из Просветног прегледа

23. ДЕЧЈЕ НАРОДНЕ ИГРЕ И ПЕСМЕ

Некада су дечје народне игре и песме биле многобројне и разноврсне. Деца су одувек показивала интересовање за колективну игру, хватала се у коло са својим вршњацима или децом нешто старијом од себе.

Деца играју увек када осете потребу да се крећу, на сваком месту и у свако доба. Наше деке и баке играле су као чобани поред оваца, на пољима и ливадама, на путу, у школском дворишту, у учионици...

Најједноставније дечје игре које су се изводиле колективно биле су: „Медвед бере јагоде”, „Снела кока јаје”, „Берем, берем грожђе”. Игре пренете из других земаља, а одомаћене код су: „Ринге, ринге Раја”, „У шумици зека”, „На камен села Анђелка” и друге.

Са узрастом детета и игра се мења и постаје сложенија и савршенија. Корак сада прати и песма и музика. Такве игре су: „Ја посејох лубенице”, „Ја посејох лан”, „Овако се мак сеје”, „Овако се бибер туче” и сл.

Избор народних дечјих игара праћених песмом, проширује се следећим играма: „Тита, тита лобода”, „Паун пасе”, „Девојчица платно бели”, „У Милице дуге трепавице” и друге.

Које ће игре учитељ одабрати зависи од корелације са осталим наставним предметима (музичко и физичко васпитање) као и од времена и простора планираних за учење народних игара и песама.

ПАУН ПАСЕ

Текст уз игру:

Паун пасе трава расте.
мој пауне, сив соколе (рефрен после сваког стиха)

Мог пауна глава боли...
Мог пауна рука боли...
Мог пауна око боли...
Мог пауна уво боли...
Хоће паун да прелети...

Образац:

Играчи се потпуно окрену на десну страну. Шетња обичним кораком удесно: десном, левом ногом. Затворено коло са једним играчем у средини (ПАУН). Тај играч мимиком

изводи све оно што играчи у песми помену. Тако код речи „пасе” показује руком као да једе. На стих „Мог пауна глава боли” показује да га глави боли и држи се за главу. На стих „Хоће паун да прелети” цело коло чучне а паун машући рукама изађе напоље из кола. Играч или играчица коме паун приђе уђе у коло и постаје „паун”, а овај стаје на његово или њено место.

ЈА ПОСЕЈАХ ЛУБЕНИЦЕ

Текст ове песме налази се у делу уџбеника Бакин ковчежић.

25. ПРОЛЕЋНИ РАДОВИ НА СЕЛУ

Као мотивација могу послужити стихови који су дати у уџбенику.

- Када је снег нестао са брега и умукнуо љути северац?
- Како називамо ветар који зове птице и буди цвеће?
- Док пролеће силази у луг, шта на њиви ради вредни ратар?

Пожељно је да ученици који живе на селу изађу са учитељем у природу и организовано посматрају промене, као и радове људи. Многи од њих у тим радовима учествују, па на часу могу испричати своја лична искуства.

Ученици који живе у граду могу по сећању испричати своје доживљаје које су стекли у посети баки и деки или рођацима на селу.

- Које послове људи на селу обављају у пролеће?
- Шта раде у њиви, башти, воћњаку?
- Чиме су људи некада орали њиве?
- Шта се на њиви сеје у пролеће?
- Шта се сеје у башти?
- Које алатке људи користе за рад у башти?
- Шта значи кад људи кажу „Баба Марта је варљива“?
- Шта у пролеће људи најпре раде у воћњаку?
- Како помажеш родитељима у башти?
- Имаш ли своју леју или посађену биљку?
- Како је негујеш?

На крају часа одиграјте игру „Ја посејох лубенице“.

ПРОЛЕЋНА СЛИКОВНИЦА

Добрица Ерић

Људи ору баштице око кућа и пале гомиле лањске шаше. Дим се вије по авлијама и воћњацима као да су облаци с неба сишли на земљу. Жене саде рани лук и гађају бусикама кокошке које им чепркају леје. Жута квочка са огрлицом пилића гледа врапце што прелећу с крова на кров и чуди се: какви су то пилићи који лете.

ДОШЛО ЈЕ ПРОЛЕЋЕ

Кроз долину малу
Тихо поток бруји,
А у шуми ведро
Певају славуји.

Вредне пчеле лете,
А из бујне траве
Љубичице вире
Као небо плаве.

По пољима дугим
Шарени се цвеће,
Дошло нам је опет.
Жељено пролеће.

26. ПРОЛЕЋНИ ПРАЗНИЦИ

Ако је могуће, извести ученике у природу (на ливаду, пашњак, воћњак, поред реке или у градски парк). Усмерити их на уочавање промена у природи, листање дрвећа, појаву траве, пољског цвећа и другог биља.

Кроз разговор навести ученике на закључак да је пролеће почетак рађања, као што је и њихово детињство почетак живота.

Људи су почетак буђења природе обележавали празницима као што су Врбица и Цвети. Оба ова празника претходе Васкрсу који је највећи пролећни празник.

Некада се на Врбицу, увече, у нашим храмовима вршила Божија служба. Тај обичај се све више обнавља.

Прочитати текст из уџбеника. Водити разговор.

- Ко на Врбицу иде у цркву?
- Зашто су деци око струка везивали врбове гранчице?
- Где су се још тога дана стављале врбове гране?
- Које биље и цвеће маме и баке увече потапају у воду?
- Шта укућани са том водом раде сутрадан ујутру, на Цвети?
- Шта верују кад се том водом умивају?

Са Баком или мамом потопаи и ти лековито биље у воду па се сутрадан сви умијте.

- Зашто се славе Цвети?
- Како су деца дочекала Исуса Христа у Јерусалиму?

У завршном делу часа правите пролећне букете и венчиће.

27. У СУСПРЕТ ВАСКРСУ

Ученици се и у породици већ увелико припремају за дочек Васкрса па се са њима може повести разговор о предстојећем празнику.

Као мотивација може послужити текст из уџбеника.

- Који празник очекујемо ових дана?
- Коме је посвећен тај празник?
- Зашто је Велики петак најтужнији дан?
- Шта маме и баке раде на Велики петак?
- Како се зове прво црвено јаје?

- Којим речима се људи поздрављају и отпоздрављају на Васкрс?
- Које обичаје везане за Вакрс поштују наше маме и баке?

Ученици се највише радују заједничком фарбању јаја, прављењу гнезда, украшавању школе и учионице за празник. Етно-кутак се употпуњује пролећним гранчицама, цвећем, травом и шареним јајима.

Већ скувана јаја деца украшавају користећи темпере, водене боје, восак, пластелин, перје, лакове, перлице, налепнице, украсне траке и тканине... Дечја машта ствара мноштво шарених линија, туфница, цветића, насмејане човечуљке са шеширима, зеке и многе друге облике.

Некоме је потребна помоћ учитеља да би у својој идеји истрајао.

На крају се прави васкршња изложба. Ако се све то допуни слаткишима које ће донети родитељи, цвећем и венцима може се направити ускршњи вашар који ће деци донети велику радост.

28. БИЉАНИ ПЕТАК

Пожељно је да се час изведе у природи где би ученици, уз разговор о обичајима, упознали поједине лековите биљке. Уколико се час реализује у учионици онда су активности другачије. У оба случаја као мотивација може да послужи и певање песме.

МАРТ, АПРИЛ, МАЈ

Долетела ла-ста 'ти-ца,
 Ник'о ку-ку-рек,
 Бе-ру ба-бе но-во цвеће
 Требаће за лек

Изникнула озимица
 Земља мирише,
 Славуј сања иза грања
 Зумбул уздише.

Се-ва ко-са пршти ро-са,
 Капље врео зној:
 - Стани ма-ло, па ода'ни,
 Ра-дениче мој!

Главни део часа посветити тексту из уџбеника.

- Зашто је наш народ одувек поштовао биље?
- Које лековите биљке познајеш? Опиши неке њихове особине.
- Како се од лековитог биља праве здрави чајеви?
- Које чајеve волиш?

О свакој биљци која се нађе у природи или покаже на слици рећи оно што је деци занимљиво.

Излагање о појединим биљкама може се поткрепити стиховима Добрице Ерића из збирке „Лађе у пољу”.

Направити одељенску чајанку.

29. ЋУРЋЕВДАН

Ћурђевдан је празник пролећа и за њега се везују бројни народни обичаји. Они су од краја до краја различито изражени, разноврсни, богати.

Пожељно је да на овом часу буде гост старија особа (бака или дека) који ће деци говорити о ыурђевданским обичајима свога краја. Уколико то није могуће, главни део часа везати за текст у уџбенику.

Добро је извести ученике у природу и набрати пољског цвећа и траве, врбових, дренових или лескових гранчица.

На часу направити букете и венчиће па њима окитити школску капију, школска врата и учионицу.

- Шта уочи Ћурђевдана раде жене и девојке?
- Шта се све кити венцима од пољског цвећа?
- Потопи и ти уочи Ћурђевдана лековито биље па се њиме ујутру умијте (као на Цвети и на Вакрс).

Које лековите биљке можеш да нађеш у твојој околини?

- Зашто су се момци на Ћурђевдан, пре изласка Сунца, купали у реци?

Ћурђевдан је и пастирски празник. Тога дана почиње мужа оваца. Пастири пре Ћурђевдана нису пили млеко од оваца већ су га сисали мали јагањци.

- Ако знаш како пастири славе овај празник, испричај нешто о томе.
- Ако се у твојој породици Ћурђевдан празнује као крсна слава, испричај како се ти тада осећаш.

ПРОЛЕЋНО БИЉЕ

30. ПРОЛЕЋНО БИЉЕ И ПРАЗНИЦИ

Поновити научено о пролећним празницима (Врбица, Цвети, Ускрс, Ђурђевдан). Проверити знања ученика о пролећном биљу и значају биља у нашој традицији.

Поновити игру „Ја посејох лубенице”.

31. ИВАНДАН И ПЕТРОВДАН

Ивандан је велики народни празник. Слави се 7. јула као дан рођења Светог Јована Крститеља. Људи тада не обављају никакве послове у кући нити у пољу. На то нас опомиње песма „Ја посејох лан”. Речи ове народне песме налазе се у Бакином ковчежићу. Певање ове песме може послужити као мотивација за почетак часа.

ЈА ПОСЕЈАХ ЛАН

- Који су још народни обичаји везани за Ивандан?
- Шта се увече, уочи празника, ради испред кућа и капија?

- Ако је неко учествовао у таквом догађају, нека га опише.
- Од чега девојке плету венац уочи Ивандана?
- Зашто се деца ујутру, на Ивандан, провлаче кроз ивањски венац?
- Чему још служи ивањска трава?
- Певање песме „Ја посејох лан”.

Петровдан се слави пет дана после Ивандана (12. јула). Овај празник су некада нарочито обележавали чобани (пастири).

Од пољског цвећа правили су венчиће па су их стављали на рогове и око врата својих оваца. Зашто?

- Има ли данас чобана и оваца у нашим селима. Зашто?
- Ако ученици живе на селу, водити разговор о томе да ли би желели да имају своје стадо, како и где би га чували, како би неговали мале јагањце.

32. ЖЕТВА

Како жетва почиње у јуну месецу, на самом крају школске године, добро је извести децу у поље на једнодневни излет. На том излету обрадити и претходно градиво – Ивандан и Петровдан.

Деца ће бити у могућности да виде поље, ливаду, њиву, много траве и пољског цвећа. Можете им показати ивањско цвеће, дивљу нану, боквицу, кантарион, црвене булке и друге биљке које нађете.

Одведите ученике до њиве на којој је пшеница почела да зри. Нека уберу клас пшенице. Нека га у руци окруне и виде како изгледа младо зрнелје. Замолите некога од родитеља да вам покаже како изгледају срп и коса и како се њима некад жњело. Покажите шта су руковети и шта је сноп. Сноп се везује ужетом које се прави од траве.

За разговор са децом може послужити текст из уџбеника. Објаснити деци шта су мобе и колико су некада биле значајне за људе на селу.

Жетва је била један од најважнијих послова. „Треба хлеб што пре скинути са њиве”, говорили су људи на селу. Претила је опасност да наиђе облак па олуја и град уништи сву пшеницу.

У жетву су одлазили млади и снажни момци и девојке јер је то тежак и напоран посао. Старије жене су остајале код куће, спремале ручак и носиле радницама на њиву. Водоноше су доносиле воду са извора. За то им је служио крчаг, тестија, избушена тиква или врч. Овим предметима допуните етно-кутак.

Испричај како се данас обавља жетва.

РУЧНИ РАДОВИ И ОДЕЋА У ПРОШЛОСТИ

33. РУЧНИ РАДОВИ

Ова наставна јединица може се реализовати на више начина. Пожељно је да ученике одведете у музеј, етно-село, етно-кућу, на салаш или етно-изложбу где могу видети већи број ручних радова. Тамо ће видети и предмете помоћу којих су многи ручни радови настали: разбој за ткање, преслицу за предење пређе и друге.

Изложбу ручних радова можете и сами направити ако вам у томе помогну родитељи. Овим радовима може бити испуњен етно-кутак ваше учионице.

Покажите ученицима радове који су ткани, плетени, хеклани, везени. Разговарајте о томе чему служе сви ови предмети.

На овај начин може вам доћи специјални гост (један или више њих). То може да буде бака са преслицом и вретеном у руци која ће да преде и истовремено прича како су некада настајали ручни радови. Деца јој могу постављати питања на која ће она одговарати.

Предлог питања:

- Шта су жене и девојке радиле на прелима?
- Шта све може да се изатка на разбоју?
- Како су настајале шаре на пешкирима, јастуцима, чаршавима?
- Које песме су се певале у бакином детињству?

Можете посетити удружење жена (ако постоји у вашем месту) па ће оне говорити о томе како настају ручни радови.

Можете организовати час веза где ће свако дете (ако већ зна или уз вашу помоћ) на парчету тканине извести срце, цветић, гранчицу.

Своје рукотворине могу да понесу кући или да их оставе на одељенској изложби.

34. НАРОДНЕ НОШЊЕ

Данас скоро у свакој месној заједници, селу па и школи постоји културно-уметничко друштво. Ова друштва често својим фолклорним наступима улепшавају празнике и разне свечаности. Тако су ученици у прилици да виде разне народне ношње, а најчешће оне које потичу баш из њиховог краја.

На час можете позвати неколико чланова једног друштва који ће донети ношњу и деци показати све њене делове.

Постоје породице у којима се народна ношња чува као посебна драгоценост. Ако познајете такву породицу, замолите да неко донесе ношњу и покаже је вашим ученицима.

Ношње се могу видети и на сликама или фотографијама које могу на часу послужити као дидактички материјал.

Старе градске ношње могу се видети на сликама, у филмовима или у музејима. Породичне фотографије из прошлости које се могу наћи уз родитељску помоћ олакшаће ученицима да сазнају како су се у прошлости облачили њихови вршњаци.

Предлог питања:

- У којим приликама су људи облачили народне ношње?
- Од чега су израђивани поједини делови ношње?
- У чему су се такмичиле девојке док су везле шаре на кошуљи, сукњи, кецељи, јелеку?
- Који су делови ношње твога краја?
- Који су делови градске одеће?
- Како су се облачили твоји вршњаци у прошлости?

35. ПОСЛОВИЦЕ О РАДУ

Организовати квиз такмичење на тему: Пословице о раду, загонетке, питалице, брзалице.

Могући типови питања и задатака:

- Ко зна више?
- Ко ће брже?
- Напиши...
- Допуни...
- Погоди...

Постављена питања и задаци могу бити бодовани. Победник је група или појединац са највећим бројем бодова.

36. ШТА СМО НАУЧИЛИ ИЗ НАРОДНЕ ТРАДИЦИЈЕ?